

FN

CRC

**Konvensjonen om
barnets rettigheter**

Distr.
GENERELL

CRC/C/GC/10
25. april 2007

KOMITEEN FOR BARNETS RETTIGHETER
Komiteens førtifjerde sesjon
Genève, 15. januar - 2. februar 2007

GENERELL KOMMENTAR NR. 10 (2007)

**Rettighetene til barn som er
i konflikt med loven**

INNHold

	<i>punkt</i>	<i>side</i>
I. INNLEDNING	1 - 3	3
II. FORMÅLENE MED DENNE GENERELLE KOMMENTAREN	4	3
III. BEHANDLING AV UNGE LOVBRYTERE: DE GRUNNLEGGENDE PRINSIPPENE I EN HELHETLIG POLITIKK	5 - 14	4
IV. BEHANDLING AV UNGE LOVBRYTERE: HOVEDELEMENTENE I EN HELHETLIG POLITIKK	15 - 89	7
A. Forebygging av barne- og ungdomskriminalitet	16 - 21	7
B. Intervensjoner/alternativ håndtering	22 - 29	8
C. Alderen til barn som er i konflikt med loven	30 - 39	11
D. Garantier for en rettferdig rettergang	40 - 67	13
E. Tiltak	68 - 77	20
F. Frihetsberøvelse, herunder varetektsfengsling og soning av idømt fengselsstraff	78 - 89	22
V. ORGANISERINGEN AV RETTSSYSTEMET FOR UNGE LOVBRYTERE	90 - 95	25
VI. BEVISSTGJØRING OG OPPLÆRING	96 - 97	25
VII. DATAINNSAMLING, EVALUERING OG FORSKNING	98 - 99	26

I. INNLEDNING

1. I rapportene som partene legger fram for Komiteen for barnets rettigheter (heretter kalt "komiteen"), går de ofte ganske grundig inn på rettighetene til barn som er beskyldt eller anklaget for å ha brutt straffeloven, eller som har erkjent et slikt forhold, også betegnet som "barn som er i konflikt med loven". I henhold til komiteens retningslinjer for den periodiske rapporteringen skal oppfølgingen av artiklene 37 og 40 i Konvensjonen om barnets rettigheter (heretter kalt "konvensjonen") være det sentrale fokus i informasjonen fra partene. Komiteen merker seg med tilfredshet de mange tiltakene som er gjennomført, for å etablere et system for behandling av unge lovbrøyttere som er i samsvar med konvensjonen. Men det er også tydelig at mange av partstatene fortsatt har en lang vei å gå før de har et system som tilfredsstillende konvensjonens krav fullt ut, f.eks. når det gjelder tiltaltes rettigheter under rettsprosessen, utvikling og iverksetting av tiltak for behandling av barn som er i konflikt med loven, uten å gå til rettslige skritt, og bruken av frihetsberøvelse, som konvensjonen bare tillater som en siste utvei.

2. Komiteen er også uroet over mangelen på informasjon om tiltak fra partenes side for å forebygge at barn kommer i konflikt med loven. Det kan ha sin årsak i at de mangler en helhetlig politikk for å håndtere barne- og ungdomskriminalitet. Dette kan også forklare hvorfor mange av partene bare legger fram svært begrensede statistiske opplysninger om behandlingen av barn som er i konflikt med loven.

3. Det er erfaringene fra gjennomgangen av partenes behandling av unge som er i konflikt med loven, som er grunnlaget for komiteens utarbeidelse av denne generelle kommentaren, og komiteen ønsker med dette å gi partene en mer inngående veiledning og konkrete anbefalinger for arbeidet med å etablere et system for behandling av unge lovbrøyttere, som er i samsvar med konvensjonen. Dette systemet, som bl.a. skal fremme bruk av alternative tiltak, som f.eks. aktiv konfliktløsning og gjenoppretting, skal gi partene muligheter til å behandle barn som er i konflikt med loven på en effektiv måte, noe som ikke bare vil være til det beste for disse barna, men også for samfunnet som helhet, både på kort og lang sikt.

II. FORMÅLENE MED DENNE GENERELLE KOMMENTAREN

4. I utgangspunktet ønsker komiteen å understreke at konvensjonen pålegger partene å utvikle og iverksette en helhetlig politikk for behandling av unge som er i konflikt med loven. Denne helhetlige tilnærmingen skal ikke begrenses til gjennomføring av de spesifikke bestemmelsene i artiklene 37 og 40 i konvensjonen, men også ta hensyn til de generelle prinsippene som er nedfelt i artiklene 2, 3, 6 og 12, og i alle andre relevante artikler i konvensjonen, som f.eks. artiklene 4 og 39. Formålene med denne generelle kommentaren er derfor:

- å oppmuntre partene til å utvikle og iverksette en helhetlig politikk for behandling av unge som er i konflikt med loven, for å forebygge og ta hånd om barne- og ungdomskriminalitet, på grunnlag av og i samsvar med konvensjonen, og til å søke råd og støtte i den forbindelse fra *the Interagency Panel on Juvenile Justice* (Det interorganisatoriske panelet for håndtering av barne- og ungdomskriminalitet), som består av representanter for FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), FNs barnefond (UNICEF), FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC) og frivillige organisasjoner, og som ble opprettet av FNs økonomiske og sosiale råd (ECOSOC) gjennom rådets resolusjon 1997/30,

- å gi partene veiledning og anbefalinger med hensyn til hva denne helhetlige politikken skal bestå i, med særlig vekt på forebygging av barne- og ungdomskriminalitet og innføring av alternative tiltak som gjør det mulig å ta hånd om slik kriminalitet uten å gå til rettslige skritt, og veiledning med hensyn til hvordan partene skal tolke og gjennomføre alle de andre bestemmelsene i artiklene 37 og 40 i konvensjonen, og
- å fremme integrering av andre internasjonale standarder i den nasjonale helhetlige politikken for behandling av unge som er i konflikt med loven, særlig FNs minstestandarder for håndtering av ungdomskriminelle (“Beijing-reglene”), FNs regler for beskyttelse av mindreårige som er fratatt friheten (“Havanna-reglene”) og FNs retningslinjer for forebygging av ungdomskriminalitet (“Riyadh-retningslinjene”).

III. BEHANDLING AV UNGE LOVBRYTERE: DE GRUNNLEGGENDE PRINSIPPENE I EN HELHETLIG POLITIKK

5. Før den går nærmere inn på kravene i konvensjonen, vil komiteen nevne de bærende prinsippene i en helhetlig politikk for behandling av unge som er i konflikt med loven. Når partene behandler slike saker, skal de systematisk anvende de generelle prinsippene i artiklene 2, 3, 6 og 12 i konvensjonen, og de grunnleggende prinsippene for behandling av unge lovbrøyttere som er nedfelt i artiklene 37 og 40.

Ikke-diskriminering (artikkel 2)

6. Partene skal treffe alle nødvendige tiltak for å sikre at alle barn som er i konflikt med loven, blir behandlet likt. Det skal særlig vies oppmerksomhet til de facto diskriminering og ulikheter, som kan være et resultat av at partene mangler en konsekvent politikk, og som kan ramme utsatte grupper av barn, som f.eks. gatebarn, barn som tilhører raseminderiteter eller etniske, religiøse eller språklige minderiteter, urbefolkningsbarn, jenter, barn med nedsatt funksjonsevne og barn som begår gjentatte lovbrudd (gjengangere). I den forbindelse er det viktig med opplæring av alle yrkesgrupper som er involvert i behandlingen av unge lovbrøyttere (se punkt 97 nedenfor), og etablering av regler, forskrifter og protokoller som fører til mer lik behandling av unge lovbrøyttere, og som sørger for oppreisning, kompensasjon og erstatning.

7. Mange barn som er i konflikt med loven, er også offer for diskriminering, f.eks. når de prøver å få tilgang til utdanning eller til arbeidsmarkedet. Det må treffes tiltak for å forebygge slik diskriminering, bl.a. ved å gi tidligere barne- og ungdomskriminelle egnet støtte og bistand til å reintegreres i samfunnet, og gjennom offentlige kampanjer som understreker deres rett til å spille en konstruktiv rolle i samfunnet (artikkel 40 nr.1).

8. Det er ganske vanlig at straffeloven inneholder bestemmelser som kriminaliserer atferdsproblemer hos barn, f.eks. bestemmelser om løsgjengeri, skulking av skolen, rømming hjemmefra osv., som ofte er et resultat av psykologiske eller sosioøkonomiske problemer. Særlig er det bekymringsverdig at jenter og gatebarn ofte er offer for denne kriminaliseringen. Disse handlingene, som også er kjent som *status offences* (statusbetingede lovovertridelser), vurderes ikke som straffbare handlinger når det er snakk om voksne. Komiteen anbefaler partene å avskaffe bestemmelsene om slike statusbetingede lovovertridelser, og la loven gjelde likt for barn og voksne. I den forbindelse viser komiteen også til artikkel 56 i Riyadh-retningslinjene,

som lyder slik: “For å forebygge ytterligere stigmatisering, diskriminering og kriminalisering av unge mennesker, skal det vedtas lovbestemmelser som sikrer at enhver handling som ikke anses som krenkende og ikke er straffbar når den begås av voksne, heller ikke skal anses som krenkende eller være straffbar når den begås av barn eller unge.”

9. Atferd som løsgjengeri, reking i gatene eller rømming hjemmefra bør dessuten håndteres ved hjelp av tiltak for å beskytte barna, herunder effektiv støtte til foreldre og/eller andre omsorgspersoner, og tiltak som tar for seg de underliggende årsakene til denne atferden.

Barnets beste (artikkel 3)

10. I alle beslutninger som fattes i forbindelse med behandling av mindreårige lovbrøtere, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Barn og voksne er forskjellig når det gjelder fysisk og psykologisk utvikling, og de har forskjellige følelsesmessige behov og oppdragsbehov. Det er disse forskjellene som er grunnlaget for at barn som er i konflikt med loven, er mindre strafferettslig ansvarlig. Disse og andre forskjeller gjør det nødvendig med et separat rettssystem for mindreårige og en annen behandling av disse enn av voksne. Det at man skal ta hensyn til barnets beste, innebærer bl.a. at de tradisjonelle formålene med strafferetten, som straff og gjengjeldelse, må vike plassen for formål som går på rehabilitering, aktiv konfliktløsning og gjenoppretting, når det er snakk om mindreårige lovbrøtere. Dette kan gjøres samtidig med at det legges vekt på en effektiv offentlig sikkerhet.

Retten til liv, overlevelse og utvikling (artikkel 6)

11. Denne retten, som ethvert barn er født med, skal veilede og inspirere partene i arbeidet med å utvikle en effektiv nasjonal politikk og effektive programmer for forebygging av kriminalitet blant mindreårige, for det er unødvendig å si at kriminalitet har en svært negativ virkning på barns utvikling. Denne grunnleggende rettigheten bør videre føre til en politikk for behandling av mindreårige lovbrøtere som støtter disse barnas utvikling. Dødsstraff og livsvarig fengselsstraff uten mulighet til løslatelse er det uttrykkelig forbudt å anvende i henhold til konvensjonens artikkel 37 bokstav a) (se punktene 75-77 nedenfor). Bruk av frihetsberøvelse har svært negative konsekvenser for et barns harmoniske utvikling og representerer en alvorlig hindring for hans eller hennes reintegrering i samfunnet. Artikkel 37 bokstav b) slår uttrykkelig fast at frihetsberøvelse, herunder pågrepelse, fengsling og internering, bare skal benyttes som en siste utvei, og bare for et kortest mulig tidsrom, for å sikre at barnets rett til utvikling blir ivaretatt (se punktene 78-88 nedenfor).¹

¹ Merk at rettighetene til barn som er fratatt friheten, slik de framgår av Konvensjonen om barnets rettigheter, gjelder for barn som er i konflikt med loven, og for barn som er plassert på institusjon for å få omsorg, beskyttelse eller behandling, herunder institusjoner for psykisk helseomsorg, pedagogiske institusjoner, institusjoner for rusavvenning, barnevernsinstitusjoner og institusjoner som brukes i forbindelse med innvandring.

Retten til å bli hørt (artikkel 12)

12. Barnets rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som vedrører han/henne, skal respekteres og praktiseres fullt ut på ethvert stadium av prosesser mot mindreårige lovbrøyttere (se punktene 43-45 nedenfor). Komiteen har merket seg at meningene til barn som er i konflikt med loven har blitt en viktig pådriver for forbedringer og reformer, og for oppfyllelse av deres rettigheter.

Verdighet (artikkel 40 nr. 1)

13. Konvensjonen om barnets rettigheter inneholder en del grunnleggende prinsipper for behandling av barn som er i konflikt med loven:

- *Barnet skal behandles på en måte som fremmer hans/hennes følelse av verdighet og egenverd.* Dette prinsippet gjenspeiler den grunnleggende menneskeretten som er nedfelt i artikkel 1 i Den universelle menneskerettighetserklæringen, som slår fast at alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. Denne iboende retten til verdighet og egenverd som menneske, som innledningen til barnekonvensjonen eksplisitt refererer til, skal respekteres og beskyttes gjennom hele prosessen, fra den første kontakten med lovens håndhevere til iverksettelsen av de tiltak som vedtas for å følge opp saken.
- *Behandlingen skal styrke barnets respekt for andres menneskerettigheter og grunnleggende friheter.* Dette prinsippet er i tråd med innledningens tanker om at barn skal oppdras i samsvar med de idealer som er slått fast i FN-pakten. Prinsippet innebærer også at behandlingen og undervisningen av barn, innenfor rettssystemet for mindreårige, skal rettes inn mot utvikling av respekt for alle menneskers rettigheter og friheter (artikkel 29 nr. 1 bokstav b) i konvensjonen og komiteens generelle kommentar nr. 1, om utdanningens formål). Det er klart at dette prinsippet for behandling av unge lovbrøyttere krever full respekt for og realisering av garantiene for en rettferdig rettssak, som er slått fast i artikkel 40 nr. 2 (se punktene 40-67 nedenfor). Dersom de sentrale aktørene innenfor rettssystemet for mindreårige, som polititjenestemenn, offentlige anklagere, dommere og tilsynsførere, ikke fullt ut respekterer og beskytter disse garantiene, hvordan kan de da forvente, når de selv er slike dårlige eksempler, at barnet skal respektere andres menneskerettigheter og grunnleggende friheter?
- *Behandlingen skal ta hensyn til barnets alder og fremme barnets reintegrering, slik at barnet kan påta seg en konstruktiv rolle i samfunnet.* Dette prinsippet må anvendes, følges opp og respekteres gjennom hele prosessen, fra den første kontakten med lovens håndhevere til iverksettelsen av de tiltak som vedtas som reaksjon overfor barnet. Det krever av alle fagpersoner som er involvert i behandlingen av mindreårige som er i konflikt med loven, at de har kunnskaper om barns utvikling og dynamiske og kontinuerlige vekst, om hva som er hensiktsmessig for barnas velferd, og om utbredte former for vold mot barn.
- *Respekten for barnets verdighet krever at all bruk av vold i behandlingen av barn som er i konflikt med loven, må forbyes og forhindres.* Rapporter komiteen har mottatt, viser at det forekommer vold i alle faser av behandlingen av unge lovbrøyttere, fra den første

kontakten med politiet, via varetektsfengsling mens saken behandles, til opphold på behandlingsinstitusjoner og andre institusjoner for mindreårige som er idømt frihetsstraff. Komiteen anmoder innstendig partene om å treffe effektive tiltak for å forhindre slik vold, og for å sikre at gjerningsmennene blir stilt til ansvar, samt for å følge opp anbefalingene i rapporten om FNs studie om vold mot barn, som ble lagt fram for generalforsamlingen i oktober 2006 (A/61/299).

14. Komiteen erkjenner at opprettholdelse av den offentlige sikkerhet er et legitimt mål for rettssystemet. Komiteen er imidlertid av den oppfatning at dette målet best kan nås gjennom full respekt for og gjennomføring av de grunnleggende prinsippene for behandling av barn som er i konflikt med loven, slik disse er nedfelt i barnekonvensjonen.

IV. BEHANDLING AV UNGE LOVBRYTERE: HOVEDELEMENTENE I EN HELHETLIG POLITIKK

15. En helhetlig politikk for behandling av mindreårige som er i konflikt med loven, må omfatte følgende hovedelementer: forebygging av barne- og ungdomskriminalitet, intervensjoner uten å gå til rettslige skritt og intervensjoner innenfor rammen av rettslige prosesser, en minstealder for å være strafferettslig ansvarlig og en øvre aldersgrense for å regnes som mindreårig i strafferettslig sammenheng, garantier for en rettferdig rettsprosess og frihetsberøvelse, herunder varetektsfengsling og soning av idømt fengselsstraff.

A. Forebygging av barne- og ungdomskriminalitet

16. Et av de viktigste formålene med gjennomføringen av Konvensjonen om barnets rettigheter, er å fremme en helhetlig og harmonisk utvikling av barnets personlighet og av barnets talenter og fysiske og psykiske evner (innledningen og artikkelene 6 og 29). Barnet skal forberedes til å leve et selvstendig og ansvarlig liv i et fritt samfunn (innledningen og artikkel 29), der han/hun kan påta seg en konstruktiv rolle og respektere menneskerettighetene og de grunnleggende frihetene (artikkelene 29 og 40). Foreldrene har i den forbindelse et ansvar for å gi barnet egnet støtte og veiledning, på en måte som er i samsvar med barnets gradvise utvikling, under utøvelsen av de rettigheter barnet har i henhold til konvensjonen. På bakgrunn av disse og andre bestemmelser i konvensjonen er det åpenbart ikke til det beste for barnet dersom det vokser opp under forhold der det er alvorlig fare for at han/hun kan bli involvert i kriminell virksomhet. Det bør gjennomføres forskjellige typer tiltak for å sikre at alle får realisert retten til en tilfredsstillende levestandard (artikkel 27), retten til en høyest mulig helsestandard og til helseomsorg (artikkel 24), retten til utdanning (artikkelene 28 og 29), retten til beskyttelse mot alle former for fysisk og psykisk vold, skade og misbruk (artikkel 19), og mot økonomisk og seksuell utnyttning (artikkelene 32 og 34), og retten til andre egnede tjenester som gir barn omsorg og beskyttelse.

17. Som det er påpekt ovenfor, vil en politikk for behandling av unge lovbrøyttere uten tiltak som tar sikte på å forebygge kriminalitet blant barn og unge, være beheftet med alvorlige mangler. Partene skal i sin helhetlige nasjonale politikk for behandling av unge lovbrøyttere fullt ut integrere FNs retningslinjer for forebygging av ungdomskriminalitet (Riyadh-retningslinjene), som ble vedtatt av FNs generalforsamling i resolusjon 45/112 14. desember 1990.

18. Komiteen gir sin fulle støtte til Riyadh-retningslinjene og er enig i at det bør legges vekt på en forebyggende politikk som legger til rette for en vellykket sosialisering og integrering av alle barn, gjennom familien, lokalsamfunnet, grupper av unge som er i en lignende situasjon, skolen, yrkesopplæring og arbeidsliv, og gjennom frivillige organisasjoner. Dette innebærer bl.a. at forebyggende programmer skal fokusere på støtte til særlig utsatte familier, undervisning i grunnleggende verdier ved skolene (herunder informasjon om hvilke rettigheter og plikter barn og foreldre har etter loven), og spesiell omsorg for og oppfølging av barn og ungdom som er i faresonen. Det bør også vies spesiell oppmerksomhet til barn som avbryter skolegangen eller som ikke fullfører sin utdanning. Bruk av støttegrupper bestående av unge som er i en lignende situasjon, og et sterkt engasjement fra foreldre, er å anbefale. Partene bør også utvikle lokalt baserte tjenester og programmer som kan ta seg av spesielle behov, problemer, bekymringer og interesser hos barna, særlig med tanke på barn som gjentatte ganger har vært i konflikt med loven, og tjenester som kan bidra med råd og veiledning til deres familier.

19. Artiklene 18 og 27 i konvensjonen stadfester betydningen av foreldrenes ansvar for sine barns oppdragelse, men samtidig pålegger konvensjonen partene å gi foreldrene (eller andre omsorgspersoner) den nødvendige bistand i deres utøvelse av sine plikter som foreldre. Bistanden skal ikke bare fokusere på å forebygge negative situasjoner, men også, og i enda større grad, søke å fremme det sosiale potensialet til foreldrene. Det finnes en mengde informasjon om hjem- og familiebaserte forebyggende programmer, som f.eks. foreldreopplæring, programmer for å bedre samspeilet mellom barn og foreldre, og hjembesøksordninger, som kan ta til mens barnet ennå er ganske lite. I tillegg har det vist seg å være en sammenheng mellom undervisning fra tidlig alder av og lavere rater for vold og kriminalitet i årene som følger. På lokalsamfunnsnivå er det oppnådd positive resultater med programmer som f.eks. *Communities that Care (CTC)* (Samfunn som bryr seg), en risikofokusert forebyggingsstrategi.

20. Partene skal fremme og støtte medvirkning fra barn, i samsvar med konvensjonens artikkel 12, og fra foreldre, lokalsamfunnsledere og andre sentrale aktører (f.eks. representanter for frivillige organisasjoner, tilsynsverger og sosialarbeidere) i utviklingen og gjennomføringen av forebyggende tiltak. Kvaliteten på dette samarbeidet kan være avgjørende for om tiltakene blir vellykket eller ikke.

21. Komiteen anbefaler at partene søker støtte og råd hos *the Interagency Panel on Juvenile Justice* (Det interorganisatoriske panelet for håndtering av barne- og ungdomskriminalitet) i arbeidet med å utvikle effektive forebyggende tiltak.

B. Intervensjoner/alternativ håndtering (se også del E nedenfor)

22. Det er to typer intervensjoner statlige myndigheter kan anvende i forbindelse med barn som er beskyldt eller anklaget for å ha brutt straffeloven, eller som har erkjent et slikt forhold: intervensjoner uten å gå til rettslige skritt og intervensjoner innenfor rammen av rettslige prosesser. Komiteen minner partene om at det er svært viktig å sikre at barnets menneskerettigheter og rettslige garantier blir fullt ut respektert og beskyttet i prosessen.

23. Barn som er i konflikt med loven, herunder barn som har begått gjentatte lovbrudd, har krav på å bli behandlet på en måte som fremmer deres reintegrering og hjelper dem til å påta seg en konstruktiv rolle i samfunnet (artikkel 40 nr. 1 i konvensjonen). Pågripelse og fengsling eller internering skal bare benyttes som en siste utvei (artikkel 37 bokstav b)). Det er derfor

nødvendig - som en del av en helhetlig politikk for håndtering av barne- og ungdomskriminalitet - å utvikle og iverksette et bredt spekter av tiltak, for å sikre at disse barna blir behandlet på en måte som tjener barnas ve og vel, og som står i forhold både til omstendighetene og til den lovovertrædelsen de har begått. Disse tiltakene skal bl.a. omfatte omsorgstiltak, veiledning og tilsyn, rådgivning, løslatelse på prøve, plassering i fosterhjem, utdannings- og opplæringstiltak og andre alternativer til plassering i institusjon (artikkel 40 nr. 4).

Intervensjoner uten å gå til rettslige skritt

24. I henhold til konvensjonens artikkel 40 nr. 3 skal partene søke å fremme tiltak for håndtering av barn som er beskyldt eller anklaget for å ha brutt straffeloven, eller som har erkjent et slikt forhold, uten å gå til rettslige skritt, dersom dette er hensiktsmessig og ønskelig. Gitt det faktum at flertallet av mindreårige lovovertrædere bare begår mindre lovbrudd, bør tiltak som innebærer at disse blir fjernet fra strafferettssystemet og overført til alternative (sosiale) ordninger, være en vel etablert praksis som kan og skal benyttes i de fleste tilfeller.

25. Etter komiteens oppfatning gjelder partenes plikt til å fremme tiltak for å håndtere mindreårige lovovertrædere uten å gå til rettslige skritt, for alle barn som bare har begått mindre lovbrudd, som f.eks. butikkyverier eller andre vinningsforbrytelser med begrensede skadevirkninger, og for førstegangsovertrædere, men tiltakene skal på ingen måte begrenses til å omfatte bare disse barna. Statistikk fra mange partstater viser at en stor del, og ofte et flertall, av de lovbrudd som blir begått av barn, faller innenfor de nevnte kategoriene. Det er i samsvar med prinsippene i konvensjonens artikkel 40 nr. 1 at alle slike tilfeller blir håndtert uten bruk av strafferettslige prosedyrer. I tillegg til at man unngår stigmatisering, har denne tilnærmingen gode resultater å vise til for barna. Den er dessuten positiv for den offentlige sikkerhet, og den har vist seg å være mer kostnadseffektiv.

26. Partene skal treffe tiltak for å ta seg av barn som er i konflikt med loven uten å gå til rettslige skritt, som en integrert del av deres rettssystem for mindreårige, og de skal sørge for at barnas menneskerettigheter og rettslige garantier blir fullt ut respektert og beskyttet i prosessen (artikkel 40 nr. 3 bokstav b)).

27. Det er opp til partene selv å bestemme det nøyaktige innholdet i de tiltakene de vedtar for å håndtere barn som er i konflikt med loven, uten å gå til rettslige skritt, og å ta de nødvendige lovgivningsmessige og andre skritt for å iverksette disse tiltakene. Det er imidlertid klart, ut ifra informasjon som er gitt i rapportene fra en del av partene, at det er utviklet en rekke forskjellige lokalt baserte ordninger, som f.eks. samfunnstjeneste, tilsyn og veiledning utført av f.eks. sosialarbeidere eller tilsynsverger, familieråd og andre former for aktiv konfliktløsning og gjenoppretting, herunder oppreisning og erstatning til ofrene. Andre stater som er part i konvensjonen bør nyttiggjøre seg erfaringene fra disse ordningene. Når det gjelder barnas menneskerettigheter og rettslige garantier, viser komiteen til de relevante bestemmelser i konvensjonens artikkel 40, og understreker følgende:

- Alternativ håndtering (dvs. tiltak for å ta seg av barn som er beskyldt eller anklaget for å ha brutt straffeloven, eller som har erkjent et slikt forhold, uten å gå til rettslige skritt) skal bare benyttes når det er overbevisende godtgjort at barnet har begått det lovbruddet det er beskyldt for, og det er helt klart at han/hun på fritt og frivillig grunnlag har innrømt sin skyld, og at det ikke er brukt trusler eller press for å få fram denne

innrømmelsen, samt at innrømmelsen ikke vil bli brukt mot han/henne i en eventuell senere rettsprosess.

- Barnet skal på fritt og frivillig grunnlag gi sitt skriftlige samtykke til å være med på den alternative løsningen, et samtykke som skal være basert på dekkende og spesifikk informasjon om tiltakets natur, innhold og varighet, og om konsekvensene av manglende samarbeid og vilje til å gjennomføre og fullføre tiltaket. For å styrke foreldrenes engasjement, kan partene også vurdere å kreve samtykke fra dem, særlig dersom barnet er under 16 år.
- Loven skal inneholde spesifikke bestemmelser som angir i hvilke tilfeller alternative ordninger kan benyttes, og politiets, påtalemyndighets og/eller andre instansers myndighet til å treffe avgjørelser i den forbindelse skal være gjenstand for regulering og evaluering, særlig for å beskytte barna mot diskriminering.
- Barnet skal gis anledning til å søke juridisk eller annen egnet hjelp til å vurdere om den alternative håndteringen som de ansvarlige myndigheter har tilbudt, er hensiktsmessig og ønskelig, og om det eventuelt er mulig å vurdere tiltaket på nytt.
- Når barnet har fullført det alternative tiltaket, skal saken være ute av verden for godt. Selv om opplysninger om tiltaket kan oppbevares konfidensielt for administrative og evalueringsmessige formål, skal disse ikke ses på som et "kriminelt rulleblad", og et barn som har gjennomgått et alternativt tiltak, må ikke bli sett på som tidligere straffedømt. Dersom det blir lagret opplysninger om saken, skal bare de myndigheter som er bemyndiget til og ansvarlig for å ta seg av barn som er i konflikt med loven, ha tilgang til opplysningene, og bare i et begrenset tidsrom, f.eks. maksimalt ett år.

Intervensjoner innenfor rammen av rettslige prosesser

28. Når en rettslig prosess blir innledet av den kompetente myndighet (vanligvis påtalemyndighetens kontor), skal prinsippene for en rettferdig og upartisk rettssak komme til anvendelse (se del D nedenfor). Samtidig skal rettssystemet for behandling av barne- og ungdomskriminelle gi vide muligheter til å håndtere barn som er i konflikt med loven ved hjelp av sosiale og/eller pedagogiske tiltak, og til å legge strenge begrensninger på bruken av frihetsberøvelse, og særlig varetektsfengsling som bare skal benyttes som en siste utvei. I rettsprosessens forberedende fase skal frihetsberøvelse bare benyttes som en siste utvei og bare for et kortest mulig tidsrom (artikkel 37 bokstav b)). Dette innebærer at partene skal ha på plass en velorganisert ordning for betinget løslatelse, som muliggjør en maksimal og effektiv bruk av tiltak som påbudt veiledning og tilsynsføring, løslatelse på prøve, oppfølging fra lokalsamfunnets side og senter for daglig obligatorisk oppmøte, samt mulighet til løslatelse før tiden.

29. Komiteen minner partene om at en reintegrering av barnet, i henhold til konvensjonens artikkel 40 nr. 1, krever at man ikke utsetter barnet for noe som kan utgjøre en hindring for hans/hennes fulle deltakelse i samfunnet, som f.eks. stigmatisering, sosial isolering eller negativ offentlig omtale. Å behandle et barn som er i konflikt med loven på en måte som fremmer barnets reintegrering, innebærer at alle tiltak skal støtte opp om barnets rolle som et fullverdig og konstruktivt medlem av samfunnet.

C. Alderen til barn som er i konflikt med loven

Minstealder for å være strafferettslig ansvarlig

30. Rapportene fra partene viser at det er stor variasjon i minstealderen for å være strafferettslig ansvarlig. Den varierer fra et svært lavt nivå på 7 eller 8 år til et mer akseptabelt nivå på 14 eller 16 år. En god del av partene benytter to minstealdre i forbindelse med strafferettslig ansvar. Mindreårige lovbrøyttere som på det tidspunktet lovovertrødelsen begås, har nådd eller er over den nedre minstealderen, men er under den øvre aldersgrensen, antas å være strafferettslig ansvarlig bare dersom de har den nødvendige modenhet i dette henseende. Vurderingen av om vedkommende er tilstrekkelig moden, overlates til retten/dommeren, ofte uten at det kreves noen ekspertuttalelse fra en sakkyndig psykolog, og dette resulterer i praksis i at den nedre minstealderen kommer til anvendelse når det er snakk om alvorlige forbrytelser. Systemet med to minstealdre er ofte ikke bare forvirrende, men det overlater også mye til rettens/dommerens skjønn, noe som kan føre til en diskriminerende praksis. På bakgrunn av denne store variasjonen i minstealder for strafferettslig ansvar føler komiteen at det er behov for å gi partene en klar veiledning og tydelige anbefalinger med hensyn til denne minstealderen.

31. Konvensjonens artikkel 40 nr. 3 ber bl.a. partene "fastsette en lavalder under hvilken barnet anses ikke å være i stand til å begå et straffbart forhold", men den nevner ikke noen spesifikk alder i den forbindelse. Komiteen forstår denne bestemmelsen slik at partene har en plikt til å fastsette en minstealder for strafferettslig ansvar. En slik minstealder innebærer følgende:

- Barn som begår lovbrudd mens de er under denne minstealderen, kan ikke holdes ansvarlig for dette i en strafferettslig prosess. Selv (svært) små barn har kapasitet til å begå brudd på straffeloven, men dersom de begår et lovbrudd mens de er under lavalderen, er det en forutsetning at de ikke kan siktes formelt for dette lovbruddet, og de kan ikke gjøres ansvarlig for det i en strafferettsprosess. Dersom det er nødvendig, kan man treffe spesielle beskyttelsestiltak til barnets beste.
- Barn som har nådd eller er over den nedre minstealderen, men er under 18 år, når de begår et brudd på straffeloven (se også punktene 35-38 nedenfor), kan bli formelt siktet og straffeforfulgt. Men strafferettsprosedyren, herunder resultatet av prosessen, må være fullt ut i samsvar med prinsippene og bestemmelsene i Konvensjonen om barnets rettigheter, slik disse er gjort rede for i denne generelle kommentaren.

32. I artikkel 4 i Beijing-reglene anbefales det at den nedre minstealderen ikke blir satt på et for lavt nivå, med tanke på barns følelsesmessige, mentale og intellektuelle modenhet. I tråd med denne regelen har komiteen anbefalt partene å ikke sette en nedre lavalder på et for lavt nivå, og å heve den eksisterende nedre lavalder til et nivå som er internasjonalt akseptabelt. Ut ifra disse anbefalingene kan det konkluderes med at en minstealder for strafferettslig ansvar under 12 år etter komiteens oppfatning ikke er internasjonalt akseptabel. Partene oppfordres til å heve sin nedre minstealder til 12 år, som et absolutt minimum, og til å heve den til et høyere nivå etter hvert.

33. Samtidig ber komiteen innstendig om at partene ikke senker minstealderen til 12 år. En høyere minstealder, f.eks. 14 eller 16 år, bidrar til et rettssystem for mindreårige som, i samsvar med konvensjonens artikkel 40 nr. 3 bokstav b), i større grad håndterer barn i konflikt med loven

uten å gå til rettslige skritt, noe som er positivt, forutsatt at barnets menneskerettigheter og rettslige garantier blir respektert fullt ut. Partene skal i den forbindelse gi komiteen detaljert informasjon i sine rapporter om hvordan barn under den nedre minstealderen som er fastsatt i deres lovgivning, blir behandlet når de erkjennes å ha begått brudd på straffeloven, eller når de er beskyldt eller anklaget for en slik overtredelse, og hvilke rettslige garantier som foreligger, for å sikre at de blir behandlet like rettfærdig og upartisk som barn som har nådd eller er over minstealderen.

34. Komiteen ønsker å gi uttrykk for sin bekymring over praksisen med å tillate unntak fra minstealderen, som gjør det mulig å bruke en lavere minstealder for strafferettslig ansvar i tilfeller der barnet f.eks. er anklaget for å ha begått en alvorlig forbrytelse, eller der han/hun vurderes som moden nok til å bli holdt strafferettslig ansvarlig. Komiteen vil på det sterkeste anbefale at partene fastsetter en nedre lavalder som det ikke tillates unntak fra.

35. Dersom det ikke foreligger noen dokumentasjon på barnets alder, og det ikke kan godtgjøres at barnet har nådd eller er over den nedre minstealderen, skal barnet ikke bli holdt strafferettslig ansvarlig (se også punkt 39 nedenfor).

Øvre aldersgrense for å komme inn under rettssystemet for mindreårige

36. Komiteen ønsker også å henlede partenes oppmerksomhet på den øvre aldersgrensen for anvendelse av reglene for behandling av mindreårige lovbrøyttere. Disse spesielle reglene - både de spesielle reglene for rettsprosesser og reglene for alternative løsninger og spesielle tiltak - skal gjelde for alle barn som på det tidspunktet de påstås å ha begått et lovbrudd (eller en straffbar handling) er over den nedre minstealderen, men ennå ikke fylt 18 år.

37. Komiteen ønsker å minne partene om at de har anerkjent retten til ethvert barn som er beskyldt eller anklaget for å ha brutt straffeloven, eller som har erkjent et slikt forhold, til å bli behandlet i samsvar med bestemmelsene i konvensjonens artikkel 40. Dette innebærer at enhver person som ennå ikke er 18 år på det tidspunktet han/hun beskyldes for å ha begått et lovbrudd, skal behandles i samsvar med reglene for håndtering av mindreårige lovbrøyttere.

38. Komiteen anbefaler derfor at de av partene som begrenser anvendelsen av reglene i rettssystemet for mindreårige til barn under 16 år (eller enda yngre), eller som gjennom unntak fra lavalderen tillater at 16-åringer eller 17-åringer blir behandlet som voksne lovbrøyttere, endrer sine lover, slik at reglene for behandling av mindreårige lovbrøyttere blir gjort gjeldende fullt ut og uten diskriminering for alle som er under 18 år. Komiteen har med tilfredshet merket seg at en del land som er part i konvensjonen tillater bruk av regler og forskrifter for behandling av mindreårige lovbrøyttere også for personer som er 18 år eller eldre, vanligvis opp til 21 år, enten som en generell regel eller som unntak.

39. Komiteen ønsker ellers å understreke at det er avgjørende at konvensjonens artikkel 7, som bl.a. krever at alle barn skal registreres umiddelbart etter fødselen, blir gjennomført fullt ut, for at aldersgrenser den ene eller andre veien skal kunne håndheves, og dette gjelder for alle land som er part i konvensjonen. Et barn som ikke kan dokumentere sin fødselsdato er ekstremt utsatt for alle former for misbruk og overgrep i forbindelse med familie, utdanning og arbeid, og særlig dersom han/hun kommer i konflikt med loven. Ethvert barn skal ha tilgang til gratis fødselsattest når han/hun trenger det for å dokumentere sin alder. Dersom alderen ikke kan dokumenteres,

skal barnet ha krav på å få utført en pålitelig medisinsk eller sosial undersøkelse som kan fastslå hans/hennes alder. Dessuten skal tvilen komme barnet til gode dersom det foreligger uenighet eller dokumentasjonen etterlater tvil.

D. Garantier for en rettferdig rettergang

40. Konvensjonens artikkel 40 nr. 2 inneholder en viktig liste over rettigheter og garantier som skal sikre at alle barn som er beskyldt eller anklaget for å ha brutt straffeloven, får en rettferdig behandling og rettsprosess. De fleste av disse garantiene er også å finne i artikkel 14 i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, som Menneskerettighetskomiteen har gjennomgått og kommentert i sin generelle kommentar nr. 13 (1984) (*Administration of justice*), som for tiden er under revisjon. Gjennomføringen av disse garantiene for barn har imidlertid en del spesielle aspekter som komiteen vil presentere i denne delen. Før komiteen gjør det, ønsker den å understreke at en viktig forutsetning for en korrekt og effektiv gjennomføring av disse rettighetene og garantiene, er kvaliteten på de menneskene som er involvert i behandlingen av unge lovbrytere. Opplæringen av fagfolk, som f.eks. polititjenestemenn, offentlige anklagere, jurister og andre som representerer barnet, dommere, tilsynsverger, sosialarbeidere og andre, er avgjørende viktig, og denne opplæringen skal være systematisk og kontinuerlig. Disse fagpersonene skal være godt informert om barns, og særlig ungdommers, fysiske, psykologiske, mentale og sosiale utvikling, og om de spesielle behovene til de mest utsatte barna, som f.eks. barn med nedsatt funksjonsevne, internt fordrevne barn, gatebarn, barn som er flyktninger eller asylsøkere, og barn som tilhører raseminderiteter eller etniske, religiøse, språklige eller andre minoriteter (se punktene 6-9 ovenfor). Siden jenter lett kan bli oversett i systemet for håndtering av mindreårige som er i konflikt med loven, fordi de bare utgjør en liten gruppe, må det vies spesiell oppmerksomhet til deres spesielle behov, f.eks. i forhold til tidligere overgrep og spesielle helsemessige behov. Fagpersoner og annet personell skal under enhver omstendighet opptre på en måte som tar hensyn til barnets verdighet og selvfølelse, styrker barnets respekt for andres menneskerettigheter og grunnleggende friheter og fremmer barnets reintegrering, slik at det kan spille en konstruktiv rolle i samfunnet (artikkel 40 nr. 1). Alle de garantiene som er omtalt i artikkel 40 nr. 2, og som vil bli behandlet etter hvert, er minste-standarder, noe som betyr at partene kan og bør prøve å etablere og overholde høyere standarder, f.eks. når det gjelder juridisk bistand og barnets og foreldrenes deltakelse i rettsprosessen.

Ikke tilbakevirkende kraft (artikkel 40 nr. 2 bokstav a))

41. Artikkel 40 nr. 2 bokstav a) i Konvensjonen om barnets rettigheter slår fast at prinsippet om at ingen skal kjennes skyldig i straffbare forhold "på grunn av handlinger eller unnlatelser som ikke var forbudt etter nasjonal eller internasjonal rett på det tidspunkt de ble begått", også gjelder for barn (se også artikkel 15 i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter). Dette betyr at barn ikke kan siktes eller dømmes etter straffeloven for handlinger eller unnlatelser som på det tidspunkt de ble begått, ikke var forbudt etter nasjonal eller internasjonal lovgivning. På bakgrunn av det faktum at mange av konvensjonspartene den siste tiden har styrket og/eller utvidet sine straffelovsbestemmelser, for å forebygge og bekjempe terrorisme, anbefaler komiteen partene å sørge for at disse endringene ikke får tilbakevirkende kraft og fører til utilsiktet avstraffelse av barn. Komiteen ønsker også å minne partene om at regelen som sier at det ikke skal anvendes strengere straff enn den som var gjeldende på det tidspunkt den straffbare handlingen ble begått, slik denne kommer til uttrykk i artikkel 15 i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, i henhold til barnekonvensjonens

artikkel 41, kommer til anvendelse for barn i stater som er part i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter. Ingen barn skal gis en strengere straff enn den som var aktuell på det tidspunkt han/hun begikk lovbruddet. Skulle derimot en lovendring etter at lovbruddet ble begått, innebære en mildere straff, skal barnet nyte godt av denne endringen.

Uskyldig inntil det motsatte er bevist (artikkel 40 nr. 2 bokstav b i))

42. Prinsippet om at man er uskyldig inntil det motsatte er bevist, er grunnleggende for beskyttelsen av menneskerettighetene til barn som er i konflikt med loven. Dette prinsippet innebærer at det er påtalemyndigheten som har bevisbyrden når et barn blir siktet for et lovbrudd. Eventuell tvil skal komme barnet til gode, og barnet er bare skyldig etter siktelsen dersom det kan bevises ut over enhver rimelig tvil at barnet har begått den lovovertrедelsen som han/hun er siktet for. Barnet har krav på å bli behandlet i samsvar med dette prinsippet, og alle offentlige myndigheter og andre som er involvert, har plikt til å avstå fra å forhåndsdomme barnet. Partene skal sørge for å spre informasjon om barns utvikling, for å sikre at dette prinsippet blir respektert i praksis. Barnet kan oppføre seg mistenkelig, på grunn av manglende forståelse for prosessen, umodenhet eller frykt, eller av andre grunner, men myndighetene skal ikke anta at barnet er skyldig med mindre de kan bevise det ut over enhver rimelig tvil.

Retten til å bli hørt (artikkel 12)

43. Konvensjonens artikkel 12 nr. 2 krever at barn skal gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig eller administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i den nasjonale lovgivning.

44. Det er åpenbart at for et barn som er beskyldt eller anklaget for å ha brutt straffeloven, eller som har erkjent et slikt forhold, er retten til å bli hørt grunnleggende for en rettferdig rettsprosess. Det er like åpenbart at barnet har krav på selv å komme til orde, og ikke bare bli hørt gjennom en representant eller et egnet organ, dersom dette er i barnets interesse. Denne retten må respekteres fullt ut på alle stadier av prosessen, fra etterforskningsstadiet, der barnet har rett til å forholde seg taust eller la seg avhøre av politiet, påtalemyndigheten eller etterforskningsdommeren, til avgjørelsen i saken og gjennomføringen av de pålagte tiltak. Barnet skal med andre ord gis mulighet til fritt å uttrykke sine synspunkter, og disse synspunktene skal tillegges behørig vekt, i samsvar med barnets alder og modenhet (artikkel 12 nr. 1), gjennom hele rettsprosessen. Dette innebærer at barnet, for å kunne delta effektivt i prosessen, må informeres ikke bare om siktelsen (se punktene 47-48 nedenfor), men også om rettsprosessen som sådan, og om hvilke tiltak som kan bli aktuelle.

45. Barnet skal gis anledning til å si sin mening om de (alternative) tiltak han/hun kan bli pålagt, og eventuelle ønsker eller preferanser han/hun måtte ha i den forbindelse, skal tas behørig hensyn til. Dersom man mener at barnet er strafferettslig ansvarlig, innebærer det også at barnet må være kompetent til og i stand til å delta effektivt i prosessen med å finne den mest egnede reaksjonen på den overtredelse av straffeloven som han/hun er beskyldt for (se punkt 46 nedenfor). Det er unødvendig å si at det er dommerne som har ansvaret for å treffe de nødvendige avgjørelser, men man anerkjenner ikke barnets rettigheter hvis man behandler barnet som et passivt objekt, og det bidrar heller ikke til å finne en effektiv reaksjon på barnets atferd. Det samme gjelder også for gjennomføringen av det/de pålagte tiltak. Forskning viser at et aktivt

engasjement fra barnets side i gjennomføringsprosessen i de fleste tilfeller vil bidra til et positivt resultat.

Retten til å delta aktivt i rettsforhandlingene (artikkel 40 nr. 2 bokstav b) iv))

46. En rettferdig rettsprosess forutsetter at et barn som er beskyldt eller anklaget for å ha brutt straffeloven, selv kan delta effektivt i prosessen, og barnet har derfor behov for å forstå siktelsen og mulige konsekvenser og straffereaksjoner, for å kunne instruere sin rettslige representant, imøtegå vitneutsagn, gi en framstilling av hva som har skjedd, og treffe hensiktsmessige avgjørelser vedrørende bevis, vitneutsagn og eventuelle tiltak han/hun blir pålagt å gjennomgå. Artikkel 14 i Beijing-reglene slår fast at rettsforhandlingene skal foregå i en atmosfære av forståelse, for at barnet skal kunne delta og uttrykke seg fritt. Hensynet til barnets alder og modenhet kan også gjøre det nødvendig å foreta endringer i prosedyrene og praksisen i rettssalen.

Rask og direkte informasjon om siktelsen(e) (artikkel 40 nr. 2 bokstav b) ii))

47. Ethvert barn som er beskyldt eller anklaget for å ha brutt straffeloven, har krav på å bli underrettet raskt og direkte om hva han/hun er anklaget for. Raskt og direkte betyr så snart som mulig, og det vil si så snart påtalemyndigheten eller dommeren innleder rettslige skritt mot barnet. Men barnet skal også informeres om hvilke anklager som ligger til grunn dersom myndighetene beslutter å håndtere saken uten å gå til rettslige skritt. Dette er en del av kravet i konvensjonens artikkel 40 nr. 3 bokstav b) om at de rettslige garantier skal respekteres fullt ut. Barnet skal informeres på et språk som han/hun forstår. Dette kan bety at informasjonen må presenteres på et fremmed språk, men det kan også være nødvendig med en "oversettelse" av det formelle juridiske språket som ofte brukes i siktelser, både mot voksne og mindreårige, til et språk som barnet kan forstå.

48. Det er ofte ikke nok at barnet får tilsendt et offisielt dokument. Det kan også være nødvendig med en muntlig forklaring. Myndighetene skal ikke overlate dette til foreldre eller verger, eller til de som gir barnet juridisk eller annen bistand. Det er et ansvar som påligger myndighetene (f.eks. politi, påtalemyndighet, dommere) å forsikre seg om at barnet forstår hvert punkt i siktelsen mot han/henne. Komiteen er av den oppfatning at formidling av slik informasjon til foreldre eller verger ikke skal være et alternativ til å formidle informasjonen til barnet selv. Det mest hensiktsmessige er at både barnet og foreldrene, eller en eventuell verge, mottar denne informasjonen, og at de mottar den på en slik måte at de kan forstå hva siktelsen går ut på, og hva konsekvensene kan bli.

Juridisk og annen egnet bistand (artikkel 40 nr. 2 bokstav b) ii))

49. Barnet skal garanteres juridisk eller annen egnet bistand, for å kunne forberede og presentere sitt forsvar. Barnekonvensjonen krever at barnet skal få bistand. Bistanden behøver ikke nødvendigvis under enhver omstendighet være av juridisk art, men den må være hensiktsmessig. Det overlates til partene å bestemme hvordan denne bistanden skal gis, men den bør være gratis. Komiteen anbefaler at partene i størst mulig grad gir kvalifisert juridisk bistand, f.eks. gjennom jurister eller advokatassistenter. Egnede bistand kan også ytes av andre (f.eks. sosialarbeidere), men vedkommende må ha gode kunnskaper om og god forståelse for de ulike

juridiske aspekter ved en rettsprosess mot mindreårige lovbryttere, og de må være kvalifisert for å arbeide med barn som er i konflikt med loven.

50. I samsvar med artikkel 14 nr. 3 bokstav b) i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter skal barnet og den personen som bistår han/henne, ha den nødvendige tid og de nødvendige ressurser til rådighet for å forberede forsvaret. Kommunikasjonen mellom barnet og personen som bistår han/henne, enten den er skriftlig eller muntlig, skal finne sted under forhold som fullt ut ivaretar konfidensialiteten de har krav på, i samsvar med garantien som er gitt i konvensjonens artikkel 40 nr. 2 bokstav b) vii), og i samsvar med barnets rett til beskyttelse mot innblanding i hans/hennes privatliv og korrespondanse (artikkel 16 i konvensjonen). En rekke land som er part i konvensjonen har tatt forbehold med hensyn til denne garantien (artikkel 40 nr. 2 bokstav b) ii)), tilsynelatende ut ifra den antakelse at det utelukkende stilles krav om juridisk bistand, med andre ord bistand fra en advokat. Dette er ikke tilfelle, og slike forbehold kan og bør derfor heves.

Beslutningstaking uten forsinkelse og med medvirkning fra foreldre (artikkel 40 nr. 2 bokstav b) iii))

51. Internasjonalt er det enighet om at det for barn som er i konflikt med loven, skal gå så kort tid som mulig fra lovovertrædelsen blir begått, til det foreligger en endelig reaksjon på handlingen. Jo lengre denne perioden er, desto mer sannsynlig er det at reaksjonen mister sin tiltenkte positive og pedagogiske effekt, og desto mer sannsynlig er det at barnet vil bli stigmatisert. I den forbindelse viser komiteen også til konvensjonens artikkel 37 bokstav d), der det slås fast at et barn som er berøvet friheten, har rett til å få en rask avgjørelse i sin sak, for å kunne prøve lovligheten av frihetsberøvelsen. Betegnelsen "rask" er enda sterkere - og med rette, med tanke på hvor alvorlig det er å bli fratatt friheten - enn betegnelsen "uten forsinkelse" (barnekonvensjonens artikkel 40 nr. 2 bokstav b) iii)), som igjen er sterkere enn betegnelsen "uten unødig forsinkelse", som er brukt i artikkel 14 nr. 3 bokstav c) i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter.

52. Komiteen anbefaler at partene fastsetter og innfører begrensninger på hvor lang tid som kan gå fra lovbruddet blir begått til politiet har avsluttet etterforskningen, videre til påtalemyndigheten (eller et annet kompetent organ) har avgjort om barnet skal siktes, og videre til domstolen eller et annet kompetent rettslig organ har felt endelig dom eller tatt annen endelig avgjørelse i saken. Disse tidsfristene skal være mye kortere enn de som gjelder for voksne. Men samtidig skal slik beslutningstaking uten forsinkelse være et resultat av en prosess der barnets menneskerettigheter og rettslige garantier blir fullt ut respektert. I denne beslutningsprosessen skal den eller de som er utpekt til å yte barnet juridisk eller annen egnet bistand, være til stede. De skal ikke bare være til stede under behandlingen av saken i domstolen eller eventuelt annet rettslig organ, men også på alle andre stadier av prosessen, fra den første samtalen politiet har med barnet.

53. Foreldre eller verger bør også være til stede under rettsforhandlingene, fordi disse kan gi barnet generell psykologisk og følelsesmessig støtte. Foreldrenes nærvær betyr ikke at disse kan delta i forsvaret av barnet eller ta del i beslutningsprosessen. Men dommeren eller eventuell annen kompetent myndighet kan vedta at de kan være til stede under prosessen, etter anmodning fra barnet eller fra den eller de som yter barnet juridisk eller annen bistand, eller fordi det ikke er

til barnets beste (konvensjonens artikkel 3) å begrense eller utelukke foreldrenes tilstedeværelse under rettsforhandlingene.

54. Komiteen anbefaler at partene eksplisitt lovfester størst mulig deltakelse fra foreldre eller verger i rettssaker mot barn. Deres medvirkning skal generelt bidra til en effektiv reaksjon på barnets overtredelse av straffeloven. For å fremme slik medvirkning, skal foreldrene så snart som mulig underrettes om at deres barn er pågrepet.

55. Samtidig beklager komiteen tendensen i en del land til å straffe foreldrene for lovbrudd som begås av deres barn. Sivilrettslig ansvar for skade som er forårsaket av barnets opptreden, kan i enkelte tilfeller være berettiget, særlig dersom det er snakk om yngre barn (f.eks. under 16 år). Men kriminalisering av foreldrene til barn som er i konflikt med loven, vil neppe bidra til at de blir aktive medspillere i arbeidet for å reintegrere deres barn i samfunnet.

Frihet fra tvungen selvinkriminering (artikkel 40 nr. 2 bokstav b) iv))

56. I tråd med artikkel 14 nr. 3 bokstav g) i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter krever barnekonvensjonen at barn ikke skal tvinges til å avgi vitneforklaring eller til å tilstå eller innrømme skyld. Dette innebærer for det første - selvsagt - at bruk av tortur eller annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling, for å frambringe en innrømmelse eller en tilståelse, er en alvorlig krenkelse av barnets rettigheter (artikkel 37 bokstav a) i konvensjonen) og er fullstendig uakseptabelt. En slik innrømmelse eller tilståelse kan aldri godtas som bevis (artikkel 15 i Konvensjon mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff).

57. Det finnes imidlertid mange andre og mindre voldelige måter som kan brukes for å presse eller lokke barn til å tilstå eller innrømme skyld. Begrepet "tvunget" skal tolkes vidt og ikke bare omfatte fysisk makt eller andre klare brudd på menneskerettighetene. Barnets alder, barnets utvikling, avhørenes lengde, barnets manglende forståelse, frykten for ukjente konsekvenser eller frykt skapt av antydninger om at han/hun kan bli satt i fengsel, er alle faktorer som kan føre til at barnet tilstår noe som ikke er sant. Et slikt utfall er enda mer sannsynlig dersom barnet blir lovet belønning, som f.eks.: "Du kan få gå hjem så snart du har fortalt oss sannheten", eller dersom han/hun blir lovet mildere straffereaksjoner eller løslatelse.

58. Når et barn blir avhørt, skal han/hun ha tilgang til bistand fra en juridisk eller annen egnet representant, og barnet skal også ha rett til å be om at foreldrene er til stede under avhøret. Avhørsmetodene skal være gjenstand for uavhengig granskning, for å sikre at eventuelle innrømmelser eller tilståelser er frivillige og ikke et resultat av press, og at de er troverdige. En slik granskning skal ta alle forhold i betraktning. Domstolen skal, når den vurderer om en innrømmelse eller tilståelse fra et barn er frivillig og troverdig, ta i betraktning barnets alder, hvor lenge barnet har sittet i varetekt, hvor lenge avhørene har vart, og om jurister eller andre rådgivere, foreldre eller eventuelle uavhengige representanter for barnet har vært til stede. Polititjenestemenn og andre etterforskere skal være godt kvalifisert, slik at de ikke benytter seg av avhørsteknikker og framgangsmåter som legger press på barnet, og som derfor resulterer i upålitelige forklaringer.

Avhør av vitner (artikkel 40 nr. 2 bokstav b) iv))

59. Garantien i konvensjonens artikkel 40 nr. 2 bokstav b) iv) understreker at prinsippet om likhet mellom partene (dvs. likeverdige vilkår for forsvarere og påtalemyndighet), skal følges i rettsprosesser mot unge lovbrøyttere. Formuleringen “avhøre eller få avhørt” refererer til det faktum at det er forskjeller i rettssystemene, særlig mellom anklageprosess og inkvisisjonsprosess. I sistnevnte tilfelle har tiltalte ofte anledning til å avhøre vitner, selv om han/hun sjelden benytter denne retten, men heller overlater avhøret til advokaten, eller, når det gjelder barn, til et annet egnet organ. Det er imidlertid viktig at advokaten eller en annen representant informerer barnet om muligheten til å avhøre vitner, og at barnet får anledning til å gi uttrykk for sine synspunkter i den forbindelse, synspunkter som skal tillegges behørig vekt, i samsvar med barnets alder og modenhet (artikkel 12).

Retten til å anke (artikkel 40 nr. 2 bokstav b) v))

60. Barnet har rett til å anke avgjørelsen dersom han/hun blir funnet skyldig i tiltalepunktene, og til å anke de tiltak han/hun blir pålagt som følge av den fellende kjennelsen. En slik anke skal avgjøres av en høyere, kompetent, uavhengig og upartisk myndighet eller rettslig instans, med andre ord en instans som tilfredsstiller de samme standarder og krav som den instansen som behandlet saken til å begynne med. Denne garantien tilsvarer den som er uttrykt i artikkel 14 nr. 5 i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter. Denne retten til å anke er ikke begrenset til de mest alvorlige lovbruddene.

61. Dette punktet synes å være grunnen til at ganske mange av de land som er part i konvensjonen, har fremmet forbehold med hensyn til denne bestemmelsen, for å kunne begrense ankeretten til tilfeller der det er snakk om mer alvorlige forbrytelser og/eller fengselsstraffer. Komiteen minner de av konvensjonspartene som også er part i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, om at en tilsvarende bestemmelse finnes i artikkel 14 nr. 5 i sistnevnte konvensjon. Det betyr at denne artikkelen, i samsvar med artikkel 41 i barnekonvensjonen, gir ethvert barn som har fått en fellende kjennelse, rett til å anke. Komiteen anbefaler at partene hever sine forbehold til bestemmelsen i artikkel 40 nr. 2 bokstav b) v).

Gratis bistand fra tolk (artikkel 40 nr. 2 bokstav b) vi))

62. Dersom et barn ikke forstår eller snakker det språket som brukes under rettsprosessen, skal det ha rett til gratis bistand fra tolk. Denne bistanden skal ikke være begrenset til behandlingen av saken i retten, men være tilgjengelig på alle stadier av prosessen. Det er også viktig at tolken er kvalifisert til å arbeide med barn, ettersom bruken og forståelsen av morsmålet kan være annerledes hos barn enn hos voksne. Mangel på kunnskap og/eller erfaring i så måte kan være til hinder for at barnet fullt ut forstår spørsmålene som blir stilt, og undergrave retten til en upartisk og rettferdig rettssak og til effektiv deltakelse i rettsprosessen. Vilkåret som begynner med “hvis”, og som lyder: “hvis barnet ikke forstår eller snakker det språk som blir brukt”, innebærer at et barn som f.eks. er av utenlandsk opprinnelse, eller som tilhører en etnisk minoritet, og som ved siden av sitt morsmål forstår og snakker det offisielle språket, ikke må gis gratis tolkebistand.

63. Komiteen ønsker også å henlede partenes oppmerksomhet på barn med talevansker eller andre funksjonshemninger. I samsvar med ånden i artikkel 40 nr. 2 bokstav b) vi), og i samsvar

med de spesielle beskyttelsestiltak som barn med nedsatt funksjonsevne har krav på i henhold til artikkel 23, anbefaler komiteen partene å sørge for at barn med talevansker eller andre funksjonshemninger får tilfredsstillende og effektiv bistand fra kvalifiserte fagfolk, f.eks. personer som kan tegnspråk, dersom de kommer i konflikt med loven (se i den forbindelse også komiteens generelle kommentar nr. 9 (Rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne)).

Full respekt for barnets privatliv (artikkel 16 og artikkel 40 nr. 2 bokstav b) vii))

64. Barnets rett til å kreve full respekt for sitt privatliv under hele saksgangen følger av retten til beskyttelse mot innblanding i privatlivet, som er nedfelt i konvensjonens artikkel 16. "Hele saksgangen" betyr hele prosessen, fra de første kontakter med lovens håndhevere (f.eks. forespørsel om opplysninger og legitimasjon) til den endelige avgjørelsen tas av de ansvarlige myndigheter, eller eventuelt til oppheving av tilsynsordning eller løslatelse fra varetekt eller internering. Formålet i denne sammenhengen er å unngå skadevirkninger forårsaket av utilbørlig omtale eller stemping av barnet. Det skal ikke publiseres opplysninger som kan føre til at en mindreårig lovbrøyer blir identifisert, på grunn av den stigmatiserende effekten, og de mulige følger det kan få for vedkommendes muligheter til å skaffe seg utdanning, arbeid og bolig, og til å leve et trygt liv. Dette innebærer at offentlige myndigheter skal være svært tilbakeholdne med pressemeldinger om lovovertrедelser som skal være begått av mindreårige, og begrense disse til helt spesielle tilfeller. De må ta forholdsregler for å sikre at barn ikke kan identifiseres ut ifra slike pressemeldinger. Journalister som krenker mindreårige lovbrøyers rett til privatliv, bør straffes med sanksjoner i form av disiplinære tiltak, og om nødvendig (f.eks. ved gjentatte tilfeller) med strafferettslige tiltak.

65. For å beskytte barnas privatliv, har de fleste av partene en regel - enkelte har en regel med rom for unntak - som sier at rettslige eller andre avhør av et barn som er anklaget for å ha begått en straffbar handling, skal skje bak lukkede dører. Regelen tillater at sakkyndige og andre fagpersoner som har spesiell tillatelse fra retten, kan være til stede. Offentlige rettsprosesser mot mindreårige som er siktet for lovbrudd, bør bare forekomme i helt spesielle og klart definerte tilfeller, og bare på grunnlag av et skriftlig vedtak fra retten. Et slikt vedtak skal kunne ankes av barnet.

66. Komiteen anbefaler at alle land som er part i konvensjonen, innfører en regel om at rettslige og andre avhør av mindreårige som er i konflikt med loven, skal finne sted bak lukkede dører. Unntak fra denne regelen bør bare forekomme i svært begrensede tilfeller, og slike unntak skal være klart definert i loven. Kjennelsen/dommen skal bekjentgjøres i et rettsmøte på en slik måte at identiteten til barnet ikke blir avslørt. Retten til privatliv (artikkel 16) innebærer at alle fagpersoner som er involvert i gjennomføringen av tiltak som retten eller eventuelle andre kompetente myndigheter har vedtatt, har taushetsplikt overfor alle eksterne kontakter med hensyn til all informasjon som kan brukes til å identifisere barnet. Videre innebærer retten til privatliv også at alle opplysninger om mindreårige lovbrøyttere skal behandles strengt konfidensielt, uten tilgang for tredjeparter, med unntak for de som er direkte involvert i etterforskningen, rettsbehandlingen og avgjørelsen i saken. For å unngå stigmatisering og/eller forhåndsdomming, skal opplysninger om mindreårige lovbrøyttere ikke brukes i rettsprosesser mot voksne i forbindelse med senere saker der samme lovbrøyer er involvert (se Beijing-reglene artikkel 21.1 og 21.2), eller som grunnlag for strengere straff i slike framtidige prosesser.

67. Komiteen anbefaler også partene å innføre regler som tillater automatisk fjerning fra strafferegistrene av navnene til mindreårige lovbrøyttere når de fyller 18 år, eller, når det gjelder enkelte alvorlige straffbare handlinger, regler der fjerning er mulig på anmodning fra barnet, om nødvendig under bestemte forutsetninger (f.eks. at vedkommende ikke har begått nye straffbare handlinger to år etter den siste domfellelsen).

E. Tiltak (se også kapittel IV del B ovenfor)

Alternativer

68. Beslutningen om å innlede en formell strafferettslig prosess behøver ikke nødvendigvis å bety at denne prosessen må ende i en formell dom fra rettens side. I samsvar med de betraktninger som er gjort ovenfor i del B, ønsker komiteen å understreke at de ansvarlige myndigheter - i de fleste land vil det si påtalemyndigheten - hele tiden skal prøve å finne alternativer til en rettslig kjennelse. Arbeidet for å finne en formålstjenlig løsning på saken gjennom slike tiltak som er omtalt i del B, skal med andre ord fortsette. Arten og varigheten til disse tiltakene som påtalemakten tilbyr, kan være mer krevende, og barnet vil da ha behov for juridisk og annen egnet bistand. Det skal gjøres klart for barnet at dersom han/hun gjennomfører tiltaket på en tilfredsstillende måte, vil dette føre til at den formelle strafferettslige prosessen blir innstilt.

69. I denne prosessen der påtalemakten tilbyr barnet alternativer til en rettslig kjennelse, skal barnets menneskerettigheter og rettslige garantier hele tiden respekteres fullt ut. I den forbindelse viser komiteen til anbefalingene i punkt 27 ovenfor, som også gjelder her.

Rettsens/dommerens disposisjoner

70. Etter en upartisk og rettferdig rettsprosess i fullt samsvar med konvensjonens artikkel 40 (se kapittel IV del D ovenfor), skal det tas en avgjørelse om hvilke tiltak barnet skal pålegges å gjennomgå, dersom det er funnet skyldig i anklagene. Lovverket må gi retten/dommeren eller eventuell annen kompetent, uavhengig og upartisk myndighet eller rettslig instans, et bredt spekter av mulige alternativer til plassering i institusjon eller frihetsberøvelse, som de kan velge mellom, for å sikre at frihetsberøvelse bare blir brukt som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom (konvensjonens artikkel 37 bokstav b)). En ikke uttømmende liste over slike tiltak er å finne i artikkel 40 nr. 4.

71. Komiteen vil gjerne understreke at reaksjonen på en straffbar handling alltid bør stå i forhold ikke bare til omstendighetene rundt handlingen og hvor alvorlig den er, men også til barnets alder og reduserte straffeansvar, og til barnets livssituasjon og behov, samt til samfunnets ulike og særlig langsiktige behov. En tilnærming som bare dreier seg om straff, er ikke i samsvar med de grunnleggende prinsipper for behandling av unge lovbrøyttere som er redegjort for i konvensjonens artikkel 40 nr. 1 (se punktene 5-14 ovenfor). Komiteen understreker igjen at fysisk avstraffelse både innebærer et brudd på disse prinsippene og på artikkel 37, som forbyr alle former for grusom, umenneskelig og nedverdiggende behandling eller straff (se også komiteens generelle kommentar nr. 8 (2006) (Barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff)). I tilfeller der barn har begått alvorlige forbrytelser, kan tiltak som står i forhold til gjerningsmannens livssituasjon og alvoret i forbrytelsen, og som samtidig også tar hensyn til behovet for offentlig sikkerhet og behovet for

straffereaksjoner, vurderes. Når det gjelder barn, skal imidlertid behovet for å ivareta barnets ve og vel og barnets beste, og behovet for å fremme hans/hennes reintegrering, alltid komme foran slike hensyn.

72. Komiteen påpeker at dersom anvendelsen av en straffebestemmelse er avhengig av barnets alder, og opplysningene om barnets alder er motstridende, lite fyllestgjørende eller usikre, skal tvilen komme barnet til gode (se også punktene 35 og 39 ovenfor).

73. Når det gjelder alternativer til frihetsberøvelse/plassering i institusjon, er det mye erfaring tilgjengelig med bruk og gjennomføring av slike ordninger. Partene bør benytte seg av denne erfaringen og videreutvikle og iverksette slike alternativer, ved å tilpasse dem til sin egen kultur og tradisjon. Det bør være unødvendig å si at tiltak som dreier seg om straffarbeid, eller som består av tortur eller umenneskelig og nedverdiggende behandling, må forbys eksplisitt, og de som er ansvarlige for slik ulovlig praksis, bør straffeforfølges.

74. Etter disse generelle betraktningene ønsker komiteen å rette oppmerksomheten mot straffereaksjoner som er forbudt i henhold til konvensjonens artikkel 37 bokstav a), og mot frihetsberøvelse.

Forbud mot dødsstraff

75. Artikkel 37 bokstav a) i konvensjonen stadfester den internasjonalt anerkjente standarden (se f.eks. artikkel 6 nr. 5 i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter) at dødsstraff ikke kan anvendes som straffereaksjon for en forbrytelse begått av en person som på tidspunktet for forbrytelsen var under 18 år. Selv om teksten er klar, er det en del partstater som går ut ifra at regelen bare forbyr henretting av personer som er under 18 år. Det uttrykkelige og avgjørende kriteriet i denne regelen er imidlertid alderen på det tidspunktet da forbrytelsen ble begått. Dette betyr at dødsstraff ikke kan anvendes for en forbrytelse som ble begått av en person under 18 år, uansett hvor gammel vedkommende er på tidspunktet for rettsaken eller domsavsigelsen eller soningen av straffen.

76. Komiteen anbefaler de få av partene som ennå ikke har gjort det, å avskaffe dødsstraffen for alle forbrytelser som blir begått av personer under 18 år, og stanse fullbyrdelsen av alle dødsdommer som er avsagt for slike forbrytelser, inntil de nødvendige lovgivningsmessige tiltak for avskaffelse av dødsstraff for barn er trådt i kraft. Dødsdommer skal endres til en straffereaksjon som er i fullt samsvar med Konvensjonen om barnets rettigheter.

Ingen livstidsdom uten mulighet til løslatelse

77. Ingen barn som var under 18 år da lovbruddet ble begått, skal dømmes til fengsel på livstid uten mulighet til å bli satt fri eller løslatt på prøve. Alle barn som blir dømt til fengselsstraff, skal ha en realistisk mulighet til å bli løslatt, og denne muligheten skal vurderes med jevne mellomrom. Komiteen viser i den forbindelse til konvensjonens artikkel 25, som anerkjenner retten til en periodisk vurdering av plasseringen og behandlingen for alle barn som er plassert i en institusjon for å få omsorg, beskyttelse eller behandling. Komiteen minner de av partene som dømmer barn til fengsel på livstid med mulighet til å bli satt fri eller løslatt på prøve, om at denne straffen må praktiseres i fullt samsvar med og bidra til realisering av formålene med behandlingen av mindreårige lovbrøyttere, slik disse er gjort rede for i konvensjonens artikkel 40

nr. 1. Dette innebærer bl.a. at barn som blir idømt slik fengselsstraff, skal få undervisning, behandling og omsorg, med sikte på løslatelse og reintegrering, og med sikte på at de skal kunne påta seg en konstruktiv rolle i samfunnet. Dette forutsetter også at det regelmessig blir foretatt en vurdering av barnets utvikling, slik at man har et grunnlag for å vurdere om barnet kan løslates. Gitt den store sannsynligheten for at en livstidsdom vil gjøre det svært vanskelig, om ikke umulig, å realisere formålene med rettssystemet for mindreårige, på tross av muligheten til løslatelse, anbefaler komiteen på det sterkeste at partene avskaffer alle former for livstidsstraff for forbrytelser som begås av personer under 18 år.

F. Frihetsberøvelse, herunder varetektsfengsling og soning av idømt fengselsstraff

78. Konvensjonens artikkel 37 inneholder de grunnleggende prinsippene for bruk av frihetsberøvelse, rettighetene til barn som er fratatt friheten, og bestemmelser vedrørende behandlingen av og forholdene for barn som er internert.

Grunnleggende prinsipper

79. De grunnleggende prinsippene for bruk av frihetsberøvelse er: a) pågripelse, fengsling og internering av barn skal skje i samsvar med loven og skal bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom, og b) ingen barn skal utsettes for ulovlig eller vilkårlig frihetsberøvelse.

80. Komiteen har med uro merket seg at barn i mange land vansmekter i varetekt i måneder og til og med år, noe som innebærer en grov krenkelse av konvensjonens artikkel 37 bokstav b). For at partene skal kunne oppfylle sin plikt etter artikkel 37 bokstav b) til bare å benytte frihetsberøvelse som en siste utvei, må de ha et effektivt spekter av alternativer til rådighet (se kapittel IV del B ovenfor). Bruken av disse alternativene må struktureres nøye, slike at de også reduserer bruken av varetektsfengsling, for ikke å "utvide nettverket" til straffedømte barn. I tillegg skal partene treffe adekvate lovgivningsmessige og andre tiltak for å redusere bruken av varetektsfengsling. Bruk av varetektsfengsling som straff er en krenkelse av prinsippet om at man er uskyldig inntil det motsatte er bevist. Loven skal klart angi hvilke vilkår som skal være oppfylt for at barnet skal kunne settes eller holdes i varetekt, og det skal særlig være for å forsikre seg om at vedkommende møter opp til rettsforhandlingene, og i tilfeller der han/hun er en umiddelbar fare for seg selv eller andre. Varetektsfengslingens varighet skal begrenses ved lov og være gjenstand for regelmessig vurdering.

81. Komiteen anbefaler partene å sørge for at barn kan løslates fra varetekt så snart som mulig, om nødvendig på bestemte vilkår. Avgjørelser vedrørende varetektsfengsling, herunder dens varighet, skal tas av en kompetent, uavhengig og upartisk myndighet eller rettslig instans, og det skal sørges for at barnet får juridisk eller annen egnet bistand.

Barnets rettigheter under prosessen (artikkel 37 bokstav d))

82. Ethvert barn som er fratatt friheten, har rett til å få omgående tilgang til juridisk og annen egnet bistand, og rett til å få prøvd lovligheten av frihetsberøvelsen for en domstol eller en annen kompetent, uavhengig og upartisk myndighet, samt til å få en rask avgjørelse i saken.

83. Ethvert barn som blir arrestert og internert, skal få sin sak prøvd for en kompetent myndighet, som innen 24 timer skal vurdere om frihetsberøvelsen (og eventuell fortsatt

frihetsberøvelse) er i henhold til loven. Komiteen anbefaler også partene å sørge for, gjennom strenge lovbestemmelser, at en slik vurdering blir gjort regelmessig, fortrinnsvis annenhver uke. Dersom en løslatelse av barnet, f.eks. på vilkår av at han/hun gjennomgår et alternativt tiltak, ikke er mulig, skal barnet siktes formelt for den lovovertrædelsen han/hun er beskyldt for, og saken skal bringes inn for en domstol eller en annen kompetent, uavhengig og upartisk myndighet eller rettslig instans, senest 30 dager etter at barnet ble satt i varetekt. Komiteen, som er kjent med at rettsforhandlinger ofte blir utsatt, og gjerne mer enn én gang, ber innstendig om at partene vedtar de lovbestemmelser som er nødvendig, for å sikre at retten eller dommeren, eller en eventuell annen kompetent instans, treffer en endelig avgjørelse i saken senest seks måneder etter at siktelsen ble tatt ut.

84. Retten til å få prøvd om frihetsberøvelsen er i henhold til loven, omfatter ikke bare retten til å anke avgjørelsen, men også retten til å henvende seg til en domstol, eller til en annen kompetent, uavhengig og upartisk myndighet eller rettslig instans, i tilfeller der frihetsberøvelsen er en administrativ beslutning (en beslutning som er tatt av f.eks. politiet, påtalemyndigheten eller en annen kompetent myndighet). Retten til en rask avgjørelse betyr at avgjørelsen må tas så snart som mulig, f.eks. innen to uker etter at frihetsberøvelsen ble anket.

Behandling og vilkår (artikkel 37 bokstav c))

85. Ethvert barn som blir berøvet friheten, skal holdes atskilt fra voksne innsatte. Et barn som er berøvet friheten, skal ikke plasseres i et fengsel eller en annen institusjon for voksne. Det er godt dokumentert at plassering av barn i fengsler for voksne setter barnas grunnleggende sikkerhet og deres velferd i fare, øker faren for tilbakefall og reduserer deres muligheter til å bli reintegrert i samfunnet. Det tillatte unntaket til regelen om atskillelse av barn og voksne i konvensjonens artikkel 37 bokstav c), "med mindre det motsatte anses å være det beste for barnet", skal tolkes snevert. Det beste for barnet betyr ikke det mest bekvemmelige for staten. Partene skal opprette separate institusjoner for innsatte barn, og disse skal ha eget kompetent personell og en politikk og en praksis som tar hensyn til at de innsatte er barn.

86. Denne regelen innebærer ikke at et barn som er plassert i en soningsanstalt for barn, skal flyttes til en soningsanstalt for voksne straks vedkommende fyller 18 år. Fortsatt opphold i anstalten for barn skal være mulig, dersom det er til hans/hennes beste og det ikke strider mot det som er best for de yngre barna som er plassert der.

87. Ethvert barn som er berøvet friheten, har rett til å opprettholde kontakten med sin familie gjennom korrespondanse og besøk. For å gjøre det lettere å besøke barnet, skal barnet plasseres i en institusjon som er så nær familiens bosted som mulig. Eventuelle spesielle forhold som kan begrense denne kontakten, skal være tydelig beskrevet i loven, og ikke overlates til de ansvarlige myndigheter å vurdere.

88. Komiteen henleder partenes oppmerksomhet på FNs regler for beskyttelse av mindreårige som er fratatt friheten, som ble vedtatt av FNs generalforsamling i resolusjon 45/113 14. desember 1990. Komiteen ber partene innstendig om å innføre disse reglene i sin helhet, og at de også, så langt det er relevant, tar hensyn til FNs minstestandarder for behandling av fanger (se også artikkel 9 i Beijing-reglene). Komiteen anbefaler at partene inkorporerer disse reglene i sine nasjonale lover og forskrifter, og gjør dem tilgjengelig, på det nasjonale eller regionale språk, for

alt fagpersonell og alle ideelle organisasjoner og frivillige som er involvert i behandlingen av mindreårige lovbrutere.

89. Komiteen ønsker å understreke at bl.a. følgende prinsipper og regler må overholdes i alle saker der det er snakk om frihetsberøvelse:

- Det fysiske miljøet og lokalitetene skal være i samsvar med formålet med plasseringen av mindreårige i en slik institusjon, som er å rehabilitere dem, og det skal tas behørig hensyn til deres behov for privatliv, sansemessige stimuli, anledning til å omgås jevnaldrende, og til å delta i sport, fysiske aktiviteter, kunstnerisk virksomhet og fritidsaktiviteter.
- Ethvert barn som er i skolealder, har rett til undervisning som er tilpasset barnets behov og evner, og som er lagt opp med henblikk på å forberede barnet på å komme tilbake til samfunnet. I tillegg skal alle barn, i den grad det er relevant, få yrkesopplæring på områder der de har mulighet til å finne seg arbeid etter endt opphold.
- Ethvert barn har rett til en legeundersøkelse etter ankomsten til internerings-/forbedringsanstalten, og til tilfredsstillende helseomsorg under hele oppholdet. Slike tjenester skal ytes av den lokale helsetjenesten, dersom dette er mulig.
- Personalet ved anstalten skal legge til rette for at barnet kan ha hyppig kontakt med samfunnet omkring, herunder med familien, venner og andre personer, og med representanter for anerkjente organisasjoner på utsiden, og gi barnet mulighet til å komme hjem til familien på besøk.
- Tvang eller makt skal bare kunne brukes når barnet utgjør en umiddelbar trussel og kan gjøre skade på seg selv eller andre, og bare etter at alle andre midler er prøvd. Bruk av tvang eller makt, herunder fysiske, mekaniske og medisinske tvangsmidler, skal bare skje under nøye og direkte tilsyn av medisinsk og/eller psykologisk sakkyndige. Slike midler må aldri brukes som straff. Personalet ved anstalten skal ha opplæring i hvilke standarder som gjelder, og ansatte som bruker tvang eller makt i strid med gjeldende regler og standarder, skal straffes med egnede sanksjoner.
- Disiplinærtiltak skal være i samsvar med prinsippet om å verne den mindreåriges iboende verdighet og de grunnleggende formål med plassering av mindreårige i institusjon. Disiplinærtiltak som innebærer en krenkelse av konvensjonens artikkel 37, skal være strengt forbudt, herunder fysisk avstraffing, plassering i mørkecelle eller på isolat, og annen straff som kan sette barnets fysiske eller psykiske helse eller barnets ve og vel i fare.
- Ethvert barn skal ha rett til å fremme anmodninger eller klager, uten at innholdet skal sensureres, til sentraladministrasjonen, den ansvarlige juridiske myndighet eller eventuell annen kompetent og uavhengig myndighet, og til å bli informert om svaret uten opphold. Barna skal informeres om og ha lett tilgang til disse mekanismene.

- Kvalifiserte og uavhengige inspektører skal gis fullmakt til å gjennomføre inspeksjoner på regelmessig basis, og til å foreta uanmeldte inspeksjoner på eget initiativ. De skal legge spesiell vekt på å føre samtaler med de internerte barna, i en fortrolig atmosfære.

V. ORGANISERINGEN AV RETTSSYSTEMET FOR UNGE LOVBRYTERE

90. For å sikre full gjennomføring av de prinsipper og rettigheter som er gjort rede for i de foregående punktene, er det nødvendig å etablere en effektiv organisering av behandlingen av unge lovbrøyttere, og et helhetlig rettssystem for dette formål. Som det er slått fast i konvensjonens artikkel 40 nr. 3, skal partene søke å fremme innføring av lover og prosedyrer og opprettelse av myndigheter og institusjoner som skal ta seg spesielt av barn som er i konflikt med straffeloven.

91. Hvilke krav som skal stilles til de grunnleggende bestemmelsene i disse lovene og prosedyrene, er gjort rede for i denne kommentaren. Det overlates til partene å avgjøre hvilke andre bestemmelser de skal inneholde. Dette gjelder også hvilken form lovene og prosedyrene skal ha. De kan legges inn i spesielle kapitler i den generelle straffeloven eller prosessretten, eller vedtas samlet i en separat lov om behandling av mindreårige som er i konflikt med loven.

92. Et helhetlig system for behandling av mindreårige lovbrøyttere forutsetter videre at det opprettes spesialenheter innenfor politiet, domstolene og påtalemyndighetens kontor, og spesialiserte forsvarere eller andre representanter skal gi de mindreårige juridisk eller annen egnet bistand.

93. Komiteen anbefaler at partene oppretter egne rettsinstanser for mindreårige, enten som separate enheter eller som deler av eksisterende regionale domstoler eller distriktsdomstoler. Dersom dette ikke umiddelbart lar seg gjøre av praktiske grunner, skal partene sørge for å utnevne spesialiserte dommere eller forhørsdommere som skal ta seg av saker mot mindreårige lovbrøyttere.

94. I tillegg skal det etableres spesielle tjenester som skal ta seg av f.eks. prøveløslatelse, rådgivning og tilsyn, og spesielle institusjoner, som f.eks. dagsenter og om nødvendig interneringsanstalter for behandling av mindreårige lovbrøyttere. Innenfor dette systemet skal det arbeides kontinuerlig for å fremme en effektiv samordning av aktivitetene til alle disse spesialiserte enhetene, tjenestene og institusjonene.

95. Det går tydelig fram av rapportene fra mange av partene at ideelle organisasjoner kan spille og spiller en viktig rolle, ikke bare for å forebygge barne- og ungdomskriminalitet, men også i selve behandlingen av mindreårige som er på kant med loven. Komiteen anbefaler derfor at partene aktivt involverer disse organisasjonene i utviklingen og iverksettelsen av en politikk for behandling av mindreårige lovbrøyttere, og sørger for at de har de ressurser de trenger til dette arbeidet.

VI. BEVISSTGJØRING OG OPPLÆRING

96. Barn som begår lovbrudd blir ofte utsatt for negativ omtale i media, noe som bidrar til en diskriminerende og negativ stereotypisering av disse barna, og ofte av barn i sin alminnelighet. Denne negative framstillingen eller kriminaliseringen av mindreårige lovbrøyttere er ofte basert på en forvrengning og/eller misoppfatning av årsakene til barne- og ungdomskriminalitet, og

resultater ofte i et krav om en tøffere holdning (f.eks. nulltoleranse, tre lovbrudd og du er inne på livstid, ufravelige straffebestemmelser, behandling i rettsinstanser for voksne og andre reaksjoner som primært dreier seg om straff). For å skape en positiv atmosfære for en bedre forståelse av de underliggende årsakene til barne- og ungdomskriminalitet, og en rettighetsbasert tilnærming til dette sosiale problemet, skal partene gjennomføre, fremme og/eller støtte opplysningskampanjer og andre opplegg for å bevisstgjøre folk om behovet for og plikten til å behandle barn som er beskyldt for å ha brutt straffeloven, i samsvar med ånden og bokstaven i barnekonvensjonen. I den forbindelse skal partene søke å fremme et aktivt og positivt engasjement blant de folkevalgte og i frivillige organisasjoner og media, og støtte deres arbeid for å bedre forståelsen for en rettighetsbasert tilnærming til barn som er eller har vært i konflikt med straffeloven. Det er svært viktig at barna, og særlig barn som har erfaring med rettssystemet for unge lovbrøyttere, blir involvert i dette bevisstgjøringsarbeidet.

97. Det er viktig for kvaliteten på rettssystemet for mindreårige at alt fagpersonell som er involvert, bl.a. de som står for håndhevelsen av loven og den rettslige behandlingen, får hensiktsmessig opplæring om innholdet i og betydningen av bestemmelsene i konvensjonen i sin alminnelighet, og særlig de bestemmelsene som har direkte relevans for deres daglige praksis. Denne opplæringen skal være systematisk og kontinuerlig, og den skal ikke være begrenset til informasjon om de relevante nasjonale og internasjonale lovbestemmelser. Den skal omfatte informasjon om bl.a. de sosiale og andre årsakene til barne- og ungdomskriminalitet, psykologiske og andre aspekter ved barns utvikling, med særlig fokus på jenter og barn som tilhører minoritetsgrupper og urbefolkningsgrupper, kulturen og trendene i de unges verden, dynamikken i gruppemiljøer og hvilke ordninger som er tilgjengelig for håndtering av barn som er i konflikt med straffeloven, særlig tiltak som ikke innebærer at det tas rettslige skritt mot barnet (se kapittel IV del B ovenfor).

VII. DATAINNSAMLING, EVALUERING OG FORSKNING

98. Komiteen er dypt uroet over mangelen på grunnleggende og spesifiserte data om bl.a. antallet lovovertrедelser som begås av barn og hvilke typer lovovertrедelser det er snakk om, bruken av varetektsfengsling og hvor lenge slike varetektsopphold i gjennomsnitt varer, antallet barn som blir tatt hånd om ved hjelp av ordninger som ikke innebærer at man går til rettslige skritt (alternative ordninger), og antallet straffedømte barn og hvilke straffer de er dømt til. Komiteen ber innstendig om at partene systematisk innhenter spesifiserte data som er relevante for å forstå hvordan rettssystemet for unge lovbrøyttere fungerer i praksis, og som er nødvendige for utvikling, iverksetting og evaluering av en politikk og programmer som tar sikte på å forebygge og reagere effektivt på barne- og ungdomskriminalitet, i fullt samsvar med prinsippene og bestemmelsene i barnekonvensjonen.

99. Komiteen anbefaler partene å få gjennomført, fortrinnsvis ved hjelp av uavhengige akademiske institusjoner, regelmessige evalueringer av hvordan rettssystemet for unge lovbrøyttere fungerer i praksis, og særlig hvordan de forskjellige tiltakene som er gjennomført, fungerer, herunder tiltak med hensyn til diskriminering, reintegrering og tilbakefall. Forskning på f.eks. forhold i systemet som kan føre til diskriminering, og på utviklingen på området barne- og ungdomskriminalitet, f.eks. på effektive alternative tiltak for behandling av mindreårige lovbrøyttere, eller nye former for kriminalitet blant unge, vil indikere på hvilke områder det er oppnådd viktige resultater, og hva som gir grunn til bekymring. Det er viktig at barna selv blir involvert i denne evalueringen og forskningen, og særlig barn som har vært i kontakt med deler

av rettssystemet for mindreårige. Samarbeidet med disse barna skal være taushetsbelagt, og barnas privatliv skal respekteres og beskyttes. I den forbindelse viser komiteen til gjeldende internasjonale retningslinjer for bruk av barn i forskning.
